



מרכז אנגלברג לילדים ולנוער

דוח מחקר

הערכת ההשפעה של תכנית הסיוע הלימודי של הפרויקט הלאומי לקהילה האתיופית בישראל על הישגי התלמידים בבחינות הבגרות בשנת תשע"ב (2012)

דליה בן-רבי ♦ רות ברוך-קוברסקי ♦ וצ'יסלב קונסטנטינוב

המחקר הוזמן ומומן על-ידי הפרויקט הלאומי לקהילה האתיופית בישראל
הפרויקט הלאומי לקהילה האתיופית בישראל מהווה שותפות בין
הפדרציות היהודיות של צפון אמריקה (JFNA), ממשלת ישראל, נציגי הארגונים של
קהילת יוצאי אתיופיה, הסוכנות היהודית לישראל (JAFI), ג'וינט-ישראל (JDC) וקרן היסוד

הערכת ההשפעה של תכנית הסיוע הלימודי של הפרויקט הלאומי לקהילה האתיופית בישראל על הישגי התלמידים בבחינות הבגרות בשנת תשע"ב (2012)

דליה בן-רבי רות ברוך-קוברסקי וצ'יסלב קונסטנטינוב

המחקר הוזמן ומומן על-ידי הפרויקט הלאומי לקהילה האתיופית בישראל
הפרויקט הלאומי לקהילה האתיופית בישראל מהווה שותפות בין
הפדרציות היהודיות של צפון אמריקה (JFNA), ממשלת ישראל, נציגי הארגונים של
קהילת יוצאי אתיופיה, הסוכנות היהודית לישראל (JAFI), ג'וינט-ישראל (JDC) וקרן היסוד

מאי 2015

ירושלים

אייר תשע"ה

עריכת לשון: ג'ני רוזנפלד
תרגום לאנגלית (תמצית מחקר והודעת פרסום): אולין איבל
הפקה והבאה לדפוס: לסלי קליינמן

מאירס-ג'וינט-ברוקדייל
מרכז אנגלברג לילדים ולנוער
ת"ד 3886
ירושלים 91037

טלפון: 02-6557400
פקס: 02-5612391

כתובת באינטרנט: www.jdc.org.il/brookdale

פרסומים נוספים של המכון בנושאים קשורים

דוחות הערכה נוספים על הפרויקט הלאומי ליוצאי אתיופיה:

בן רבי, ד.; ברוך-קוברסקי, ר.; קונסטנטינוב, ו. 2011. הפרויקט הלאומי של עולי אתיופיה: תכנית הסיוע הלימודי - מחקר הערכה מסכם. דמ-577-11.

ברוך-קוברסקי, ר.; כהן-נבות, מ. 2009. הפרויקט הלאומי של עולי אתיופיה - מרכזי נוער 2008 - דוח הערכה שני. דמ-531-09.

ברוך-קוברסקי, ר.; כהן-נבות, מ. 2009. הפרויקט הלאומי של עולי אתיופיה - התכנית למניעת השימוש בסמים ואלכוהול 2008 - מחקר הערכה. דמ-544-09.

כהן-נבות, מ.; ברוך-קוברסקי, ר.; לוי, ד.; קונסטנטינוב, ו. 2008. תכנית SPACE של הפרויקט הלאומי של עולי אתיופיה: הסיוע הלימודי ומרכזי הנוער (2006/7-2005/6) מחקר הערכה. תמ-28-08.

פרסומים נוספים של המכון בנושאים דומים:

בן רבי, ד.; עמיאל, ש. 2010. תכניות תגבור לימודי לאחר שעות אחר הלימודים: מטרות, דרכי פעולה ומדדים לבחינת איכות התכנית. דמ-567-10.

בן-רבי, ד.; רותם, ר.; קונסטנטינוב, ו.; נבות, מ. 2014. מיפוי דרכי הפעולה של בתי-הספר היסודיים וחטיבות הביניים לקידום התלמידים המתקשים: מחקר חוזר (תשע"ב 2012). דמ-658-14.

בן רבי ד., ברוך-קוברסקי ר., נבות מ., קונסטנטינוב ו. 2014. הנשירה הסמויה בישראל: בחינה מחודשת של ניתוק בקרב תלמידי בתי הספר. דמ-686-14.

חביב גי.; בן-רבי, ד.; סומך, ס.; קונסטנטינוב, ו.; אנגיל, מ. 2012. הערכת פרויקט PACT ו-PACT+ לקידום ילדים יוצאי אתיופיה בגיל הרך והוריהם: דוח מסכם. דמ-628-12.

חביב, גי.; הלבן-אילת, ח.; שץ, א.; אלמוג, י. 2010. מעקב אחר אינדיקטורים מרכזיים למצבה של האוכלוסייה האתיופית ברמה הארצית. דמ-560-10.

כאהן-סטרבצ'ינסקי, פ.; עמיאל, ש.; לוי, ד.; קונסטנטינוב, ו. 2012. בני נוער יוצאי אתיופיה ויוצאי ברית-המועצות לשעבר: עולים ובני עולים – דמיון ושוני. דמ-627-12.

כאהן-סטרבצ'ינסקי, פ.; ואזן-סיקרין, ל.; לוי, ד. 2008. תכנית נוער "מסיכון לסיכוי" - ממצאי מחקר ההערכה. דמ-515-08.

להזמנת פרסומים נוספים ניתן לפנות למאירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל, ת"ד 3886, גבעת הגיוינט, ירושלים 91037, טל': 02-6557400, פקס: 02-5612391, דואר אלקטרוני: brook@jdc.org.il

ניתן לעיין בפרסומים אלה גם באתר המכון: www.jdc.org.il/brookdale

תמצית המחקר

תכנית הסיוע הלימודי של הפרויקט הלאומי של הקהילה האתיופית בישראל פועל, החל משנת הלימודים תשס"ה (2004/5) בקרב תלמידים יוצאי אתיופיה מחטיבות ביניים ובתי-ספר תיכוניים (כיתות ז-י"ב). התכנית שואפת לשפר את הישגיהם של תלמידים אלה בלימודים, ולצמצם את הפער בהישגים בינם לבין התלמידים האחרים, עם דגש מיוחד על בחינות הבגרות. זאת באמצעות מתן מענים לימודיים, רגשיים וחברתיים, תוך נקיטה בגישה רגישת-תרבות שנועדה להעניק תשומת לב לצורכיהם הייחודיים.

מכון מאירס-גיוינט-ברוקדייל נתבקש בשנת תשס"ה (2004/5) ללוות את פעילות הפרויקט במחקר הערכה על אודות מרכיבים מרכזיים בתכנית. זאת, כדי לתרום לעיצוב התכנית ולהמשך פיתוחה, ולספק מידע כבסיס לתהליכי קבלת החלטות ולתכנון המשך הפצתה. לאורך השנים ערך מכון ברוקדייל מחקרי הערכה שבחנו היבטים שונים בתכנית הסיוע הלימודי מזוויות שונות: ההישגים בפועל, נקודת המבט של מנהלי בתי-הספר, נקודת המבט של מפעילי התכניות ונקודת מבטם של התלמידים עצמם. המחקר הנוכחי ממשיך לבחון את השפעת התכנית על הישגיהם בבחינות הבגרות של התלמידים שהשתתפו בה, תוך בחינת מגמות השינוי לאורך שנות פעילות התכנית.

עיקרי הממצאים:

- ◆ בשנת תשע"ב (2011/12) אחוז תלמידי התכנית שהשיגו זכאות לתעודת בגרות מלאה ולתעודת בגרות העומדת בדרישות ההרשמה לאוניברסיטה (כוללת עמידה בבחינות בגרות באנגלית בהיקף של 4 יחידות לימוד לפחות) גבוה מאלו של כלל התלמידים יוצאי אתיופיה, אך עדיין נמוך מאלו של כלל התלמידים בחינוך העברי. כמו כן, שיעור משמעותי ממשותפי התכנית שלא השיגו זכאות לתעודת בגרות נבחנו במספר יחידות בחינה המאפשר להם המשך לימודים לתואר טכנאי/הנדסאי (קירבה לזכאות). גם שיעור זה גבוה משיעור התלמידים שהשיגו קירבה לזכאות בקרב כלל התלמידים יוצאי אתיופיה.
- ◆ הישגי הבנות שהשתתפו בתכנית טובים יותר מהישגי הבנים. אחוז הבנות המשתתפות בתכנית שהשיגו זכאות לתעודת בגרות מלאה קרוב מאוד לאלו של כלל הבנות בחינוך העברי.
- ◆ מרבית המשתתפים בתכנית כיום הם ילידי הארץ. שיעור הזכאים לתעודת בגרות העומדת בדרישות האוניברסיטה בקרבם גבוה יותר מאשר בקרב המשתתפים העולים. הפער בהישגים בין עולים וילידי הארץ בקרב משותפי התכנית קטן יותר מהפער בין עולים וילידי הארץ בקרב כלל התלמידים יוצאי אתיופיה.
- ◆ בין שנת תשס"ו (2005/6) ושנת תשע"ב (2011/12) חלה עלייה באחוז התלמידים המשתתפים בתכנית שהשיגו זכאות לתעודת בגרות מלאה ולתעודת בגרות העומדת בדרישות ההרשמה לאוניברסיטה.
- ◆ השפעת התכנית על משתתפיה, מעבר לשאר התשומות הלימודיות הניתנות לתלמידים בכלל, ולתלמידים יוצאי אתיופיה בפרט, נבדקה באמצעות השוואה בין הישגי המשתתפים לבין הישגיהן של שתי קבוצות השוואה:

- **תלמידים יוצאי אתיופיה בעלי מאפיינים דומים, שלמדו בבתי ספר דומים, ולא השתתפו בתכנית:** לאורך כל שנות הפעלת התכנית נמצא יתרון מובהק לתלמידי התכנית באחוז הזכאים

לתעודת בגרות, ובשנת 2011/12 הוא עמד על 31%, לעומת הישגים דומים לשתי הקבוצות בשנת 2005/6 (השנה בה החלה התכנית לפעול באופן נרחב). היתרון בזכאות לתעודת בגרות העומדת בדרישות ההרשמה לאוניברסיטה יציב פחות לאורך השנים, ובשנת 2011/12 הוא עמד על 14% (יתרון שאינו מובהק סטטיסטית). בניתוח הלוקח בחשבון גם את ההישגים המוקדמים של התלמידים בבחינות המיצ"ב בכיתה ח' (ניתוח המתאפשר רק לגבי חלק מהתלמידים), נמצא כי השפעת התכנית על הזכאות לתעודת בגרות נשמרת, ואף גדולה יותר מאשר בניתוח שאינו מביא בחשבון הישגים מוקדמים של התלמידים, לגבי זכאות לתעודת בגרות העומדת בדרישות ההרשמה לאוניברסיטה. כלומר, השפעת התכנית היא מעבר להישגים המוקדמים של התלמידים.

- **תלמידים שאינם יוצאי אתיופיה, שלמדו באותם בתי ספר בהם למדו משתתפי התכנית (בתי ספר שהשתתפו בתכנית במשך 5 שנים לפחות):** בין שנת תשס"ח (2007/8) ושנת תשע"ב (2011/12) הצטמצם הפער בין הקבוצות באחוז התלמידים הזכאים לתעודת בגרות מלאה (מ-19 נקודות אחוז ל-16 נקודות אחוז, צמצום של 16% מהפער) ובאחוז התלמידים הזכאים לתעודת בגרות העומדת בדרישות ההרשמה לאוניברסיטה (מ-28 נקודות אחוז ל-22 נקודות אחוז – צמצום של 21% מהפער).

בעשור האחרון חל שיפור בהישגיהם בבחינות הבגרות של כלל התלמידים יוצאי אתיופיה. אחוז הזכאים לתעודת בגרות המאפשרת הרשמה לאוניברסיטה כמעט הוכפל. שיפורים אלה הביאו לצמצום של 19% מהפער בין כלל התלמידים יוצאי אתיופיה לבין כלל התלמידים בחינוך העברי בזכאות לתעודת בגרות רגילה, ולצמצום של 28% מהפער בזכאות לתעודת בגרות המאפשרת הרשמה לאוניברסיטה.

לסיכום, ממצאי המחקר לאורך השנים מראים על השפעה משמעותית של התכנית על הישגיהם בבחינות הבגרות של התלמידים יוצאי אתיופיה המשתתפים בה. בוגרי כיתות י"ב שהשתתפו בתכנית היוו בשנים השונות בין 13%-25% מכלל בוגרי כיתות י"ב יוצאי אתיופיה בארץ, ולשיפור בהישגיהם היה חלק בשיפור שחל בהישגי כלל התלמידים יוצאי אתיופיה. עדיין קיימים הבדלים משמעותיים בין הישגיהם של כלל התלמידים בחינוך העברי לבין הישגיהם של כלל התלמידים יוצאי אתיופיה, אך השיפור בהישגי התלמידים יוצאי אתיופיה הביא לצמצום משמעותי של הפערים. בפני התכנית עומדים עדיין אתגרים משמעותיים, ובהם התמודדות עם הקשיים שבלמוד השפה האנגלית, והשגת מספר רב יותר תעודות בגרות איכותיות יותר, העומדות בדרישות ההרשמה לאוניברסיטה.

דברי תודה

ברצוננו להודות לכל מי שסייע במחקר ואפשר את ביצועו. בראש ובראשונה למר רוני אקלה, מנכ"ל הפרויקט הלאומי לקהילה האתיופית בישראל; לשרון טרקין, מנהל תפעול ארצי; ולגרייס רודניצקי האחראית על קשרי החוץ בפרויקט.

אנו מבקשים להודות למשרד החינוך שהעמיד לרשותנו נתונים לצורך ביצוע המחקר, ובמיוחד לגב' אריאלה כנעני, האחראית על חדר המחקר.

תודה למרים כהן-נבות, מנהלת מרכז אנגלברג לילדים ונוער, אשר ליוותה מחקר זה מראשיתו ותרמה רבות מתובנותיה ומניסיונה. תודה לפרופ' ג'ק חביב, מנכ"ל מאירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל, על התמיכה וההדרכה במהלך השלבים השונים של המחקר.

תודה לרויטל אביב-מתוק שסייעה בעיצוב הדוח, לגיני רוזנפלד על עריכת הדוח, לאוולין איבל __ על התרגום, וללסלי קליינמן על ההפקה וההבאה לדפוס.

תוכן עניינים

1	1. מבוא
1	1.1 הפרויקט הלאומי
1	1.2 פריסת התכנית
3	2. מטרת המחקר
3	3. שיטת המחקר
4	4. הישגי התלמידים בבחינות הבגרות
4	4.1 הישגים לימודיים של התלמידים יוצאי אתיופיה בהשוואה לכלל התלמידים בבתי-ספר בחינוך העברי הממלכתי והממלכתי-דתי ערב הפעלת התכנית
4	4.2 מאפייני תלמידי כיתות י"ב שהשתתפו בתכנית בשנת תשע"ב (2011/12) והישגיהם בבחינות הבגרות
8	5. השפעת התכנית על הישגי המשתתפים בבחינות הבגרות
9	5.1 השפעת התכנית על הישגי כלל המשתתפים – השוואה להישגי תלמידים יוצאי אתיופיה בעלי מאפיינים דומים, שלא השתתפו בתכנית
13	5.2 השפעת התכנית על הפער בין תלמידים יוצאי אתיופיה לתלמידים שאינם יוצאי אתיופיה, בבתי ספר המשתתפים בתכנית במשך 5 שנים לפחות
15	6. שינויים בהישגים בבחינות הבגרות של יוצאי אתיופיה בארץ לאורך השנים
17	ביבליוגרפיה
	נספחים
19	נספח א : מאפייני התלמידים שהשתתפו בתכנית
20	נספח ב : שיטת הניתוח לבחינת השפעת התכנית על ההישגים בבחינות הבגרות
21	נספח ג : זכאות לבגרות וזכאות לבגרות המאפשרת הרשמה לאוניברסיטה בקרב כלל התלמידים בחינוך העברי הממלכתי והממלכתי-דתי וכלל יוצאי אתיופיה בשנים תשס"א (2000/1) – תשע"ב (2011/12)

רשימת לוחות

6	לוח 1 : הישגים בבחינות הבגרות של תלמידי כיתות י"ב בקרב כלל התלמידים בחינוך העברי הממלכתי והממלכתי-דתי, בקרב כלל יוצאי אתיופיה בארץ, ובקרב תלמידים שהשתתפו בתכנית, בשנת תשע"ב (2011/12)
6	לוח 2 : הישגים בבחינות הבגרות של תלמידי כיתות י"ב שלא הגיעו לזכאות לתעודת בגרות בקרב כלל התלמידים בחינוך העברי הממלכתי והממלכתי-דתי, בקרב כלל יוצאי אתיופיה בארץ, ובקרב תלמידים שהשתתפו בתכנית, בשנת תשע"ב (2011/12)
7	לוח 3 : הישגים בבחינות הבגרות של תלמידי כיתות י"ב בקרב כלל התלמידים בחינוך העברי הממלכתי והממלכתי-דתי, כלל יוצאי אתיופיה בארץ, ובקרב תלמידים שהשתתפו בתכנית, בשנת תשע"ב (2011/12) - בנים לעומת בנות

- 8 לוח 4 : הישגים בבחינות הבגרות של תלמידי כיתות י"ב בקרב כלל יוצאי אתיופיה בארץ, ובקרב תלמידים שהשתתפו בתכנית, בשנת תשע"ב (2011/12) – עולים לעומת ילידי הארץ
- 19 לוח א1 : המאפיינים העיקריים של כלל תלמידי י"ב המשתתפים בתכנית בשנים תשס"ח-תשע"ב (2007/8-2011/12)

רשימת תרשימים

- 2 תרשים 1 : מספר בתי-הספר ומספר היישובים המשתתפים בתכנית הסיוע הלימודי לאורך שנות הפעלתה : מתשס"ה (2004/5) ועד תשע"ד (2013/14)
- 2 תרשים 2 : מספר התלמידים המשתתפים בתכנית הסיוע הלימודי לאורך שנות הפעלתה : תשס"ה (2004/5) עד תשע"ד (2013/14)
- 10 תרשים 3 : אחוז הזכאים לתעודת בגרות בשנת תשע"ב (2011/12) בקרב תלמידי כיתות י"ב שהשתתפו בתכנית ובקרב תלמידים יוצאי אתיופיה דומים להם שלא השתתפו בתכנית, והפער בין הקבוצות
- 11 תרשים 4 : אחוז הזכאים לתעודת בגרות בשנים תשס"ו-תשע"ב (2011/12-2005/6) בקרב כלל תלמידי כיתות י"ב שהשתתפו בתכנית ובקרב תלמידים יוצאי אתיופיה דומים להם שלא השתתפו בתכנית, ואחוז היתרון לטובת משתתפי התכנית
- 11 תרשים 5 : אחוז הזכאים לתעודת בגרות המאפשרת הרשמה לאוניברסיטה בשנים תשס"ו-תשע"ב (2011/12-2005/6) בקרב כלל תלמידי כיתות י"ב שהשתתפו בתכנית ובקרב תלמידים יוצאי אתיופיה דומים להם שלא השתתפו בתכנית, ואחוז היתרון לטובת משתתפי התכנית
- 12 תרשים 6 : אחוז הזכאים לתעודת בגרות בשנת תשע"ב (2012/11) בקרב תלמידי כיתות י"ב שהשתתפו בתכנית ובקרב תלמידים יוצאי אתיופיה בעלי הישגים דומים בבחינות המיצ"ב שלא השתתפו בתכנית, והפער בין הקבוצות
- 14 תרשים 7 : אחוז הזכאים לתעודת בגרות בשנים תשס"ח-תשע"ב (2011/12-2007/8) בקרב תלמידי כיתות י"ב המשתתפים בתכנית ובקרב תלמידים שאינם יוצאי אתיופיה באותם בתי-הספר (24 בתי-ספר שהשתתפו בתכנית במשך כל חמש השנים)
- 14 תרשים 8 : אחוז הזכאים לתעודת בגרות המאפשרת הרשמה לאוניברסיטה בשנים תשס"ח-תשע"ב (2011/12-2007/8) בקרב תלמידי כיתות י"ב המשתתפים בתכנית ובקרב תלמידים שאינם יוצאי אתיופיה באותם בתי-הספר (23 בתי-ספר שהשתתפו בתכנית במשך כל חמש השנים)
- 15 תרשים 9 : אחוז הזכאות לתעודת בקרב כלל התלמידים בחינוך העברי ובקרב כלל יוצאי אתיופיה1 בשנים נבחרות, תשס"ה (2000/1) – תשע"ב (2011/12)
- 16 תרשים 10 : אחוז הזכאות לתעודת בגרות המאפשרת הרשמה לאוניברסיטה בקרב כלל התלמידים בחינוך העברי ובקרב כלל יוצאי אתיופיה1 בשנים נבחרות, תשס"ה (2000/1) - תשע"ב (2011/12)

1. מבוא

1.1 הפרויקט הלאומי

הפרויקט הלאומי של הקהילה האתיופית בישראל הוא שותפות בין הפדרציות היהודיות של צפון אמריקה (JFNA), ממשלת ישראל, נציגי הארגונים של קהילת יוצאי אתיופיה, הסוכנות היהודית לישראל (JAFI), גוינט-ישראל (JDC) וקרן היסוד. שותפות זו מתבטאת בייצוג השותפים בגופים המנהלים של הפרויקט ובשותפות כספית.

מטרתו של הפרויקט הלאומי היא לאפשר לבני הנוער יוצאי אתיופיה לממש את מלוא הפוטנציאל הטמון בהם, ולהגביר את סיכוייהם לניעות חברתית ולשילוב עתידי בשוק העבודה. הפרויקט הלאומי ייחודי בכך שהוא מתמקד בהכללתם של חברי קהילת יוצאי אתיופיה בכל ההיבטים של פעילותו, כולל יישום, פיקוח, תכנון אסטרטגי וקבלת החלטות.

תכנית הסיוע הלימודי של הפרויקט הלאומי פועלת בקרב תלמידים יוצאי אתיופיה מחטיבות ביניים ובתי-ספר תיכוניים (כיתות ז'-י"ב) והיא שואפת לשפר את הישגיהם של תלמידים אלה בלימודים, ולצמצם את הפער בהישגים בינם לבין התלמידים האחרים, עם דגש מיוחד על בחינות הבגרות. זאת באמצעות מתן מענים לימודיים, רגשיים וחברתיים, תוך נקיטה בגישה רגישת-תרבות שנועדה להעניק תשומת לב לצורכיהם הייחודיים. התכנית יושמה לאורך השנים באמצעות כמה גופים פדגוגיים: מכון ברנקו וייס, אורט ישראל, החברה למתנ"סים, חברת אדיוסיסטמס, בית ציפורה ועמותת "מקסים".¹

הזכאות לתעודת הבגרות, ואיכותה של התעודה, נחשבות מדדים מרכזיים של הצלחה בלימודים, והן מהוות דרישות חובה כדי להמשיך להשכלה גבוהה. עם זאת, חשוב לציין שגם סיום 12 שנות לימוד (ללא תעודת בגרות) תוך פיתוח מוטיבציה, הרגלי למידה, התמדה ותחושת מסוגלות, מהווה הישג שיכול לקדם את התלמיד בהמשך חייו. בדוח זה אנו מתמקדים בניתוח של ההישגים בבחינות הבגרות, אך בשלבים קודמים של המחקר הראינו כי קיימת תרומה משמעותית לתלמידים גם בהיבטים האחרים (בן רבי ואחרים, 2011).

במסגרת התכנית התלמידים משתתפים בתגבור לימודי אחרי שעות הלמידה בבית-הספר. התגבור מתקיים בקבוצות למידה קטנות והוא ניתן בעיקר במקצועות אנגלית, מתמטיקה ושפה. בנוסף לתגבור הלימודי משתתפים התלמידים גם בפעילויות העשרה וחלקם מקבלים גם ליווי אישי של איש מצוות התכנית, הכולל מעקב צמוד אחר הישגי התלמידים, הגברת המוטיבציה ללמידה, חיזוק תחושת המסוגלות האישית ויצירת קשר עם הורי התלמידים במקרה הצורך (מנגשה, 2010; אקלה, 2011).

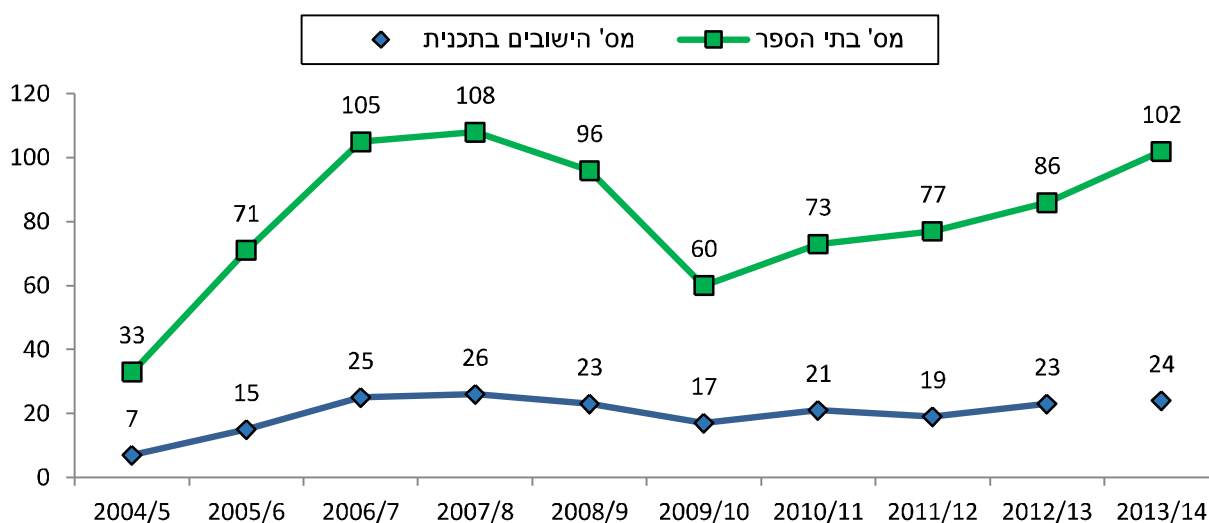
1.2 פריסת התכנית

התכנית צמחה במהירות בשנות פעילותה הראשונות ומספר המוקדים בהם היא פעלה גדל מ-33 בתי-ספר ב-7 יישובים בשנת הלימודים תשס"ה (2004/5), לשיא של 108 בתי-ספר ב-26 יישובים בשנת הלימודים תשס"ח (2007/8). בשנת תשס"ט (2008/9) חל צמצום בהיקף התכנית, ובשנת תשע"א (2010/11) החל גידול

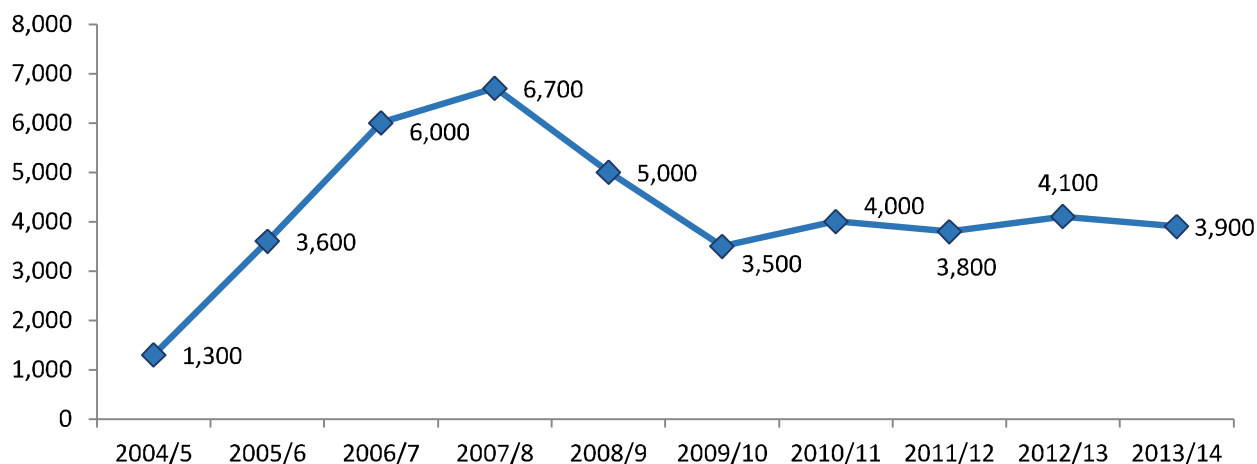
¹ בשנת 2005 פעל מכון ברנקו וייס לבדו, בשנת 2006 הצטרפו לתכנית גם אורט ישראל, החברה למתנ"סים ועמותת מקסים. בשנת 2007 הצטרף גם בית ציפורה. בשנת 2010 עמותת מקסים יצאה מהתכנית, ובשנת 2011 הצטרפה לתכנית חברת אדיוסיסטמס.

מחודש במספר בתי הספר שבתכנית, כאשר בשנת תשע"ד (2013/14) השתתפו בתכנית 102 בתי-ספר מ-24 יישובים שונים (תרשים 1). הנתון המשמעותי ביותר הוא מספר התלמידים המשתתפים בתכנית. כך, עם תחילת התכנית בשנת תשס"ה, עמד מספר התלמידים על כ-1,300 תלמידים, והגיע לשיא של כ-6,700 תלמידים בשנת הלימודים תשס"ח. לאחר הצמצום, בשנת תשע"ד מספר התלמידים המשתתפים בתכנית עמד על כ-3,900 תלמידים (תרשים 2). צמצום היקף התכנית נבע מקיצוצים תקציביים איתם מתמודד הפרויקט הלאומי משנת תשס"ט (2008/9). צמצום זה הביא לכך שהפרויקט הלאומי הפסיק את פעילותו בחלק מהיישובים ומבתי-הספר, ותלמידים שהיו בעבר בתכנית הוצאו ממנה. עם זאת, ניתן לראות כי ישנה מגמה של התרחבות מחודשת בהיקף בתי הספר בהם פועלת התכנית משנת תשע"א (2010/11) ואילך, אם כי מספר התלמידים המשתתפים בתכנית נותר דומה בשנים אלו.

תרשים 1: מספר בתי-הספר ומספר היישובים המשתתפים בתכנית הסיוע הלימודי לאורך שנות הפעלה: מתשס"ה (2004/5) ועד תשע"ד (2013/14)



תרשים 2: מספר התלמידים המשתתפים בתכנית הסיוע הלימודי לאורך שנות הפעלה: תשס"ה (2004/5) עד תשע"ד (2013/14)



הנתונים לקוחים מדיווח הפרויקט הלאומי, והם כוללים גם את תלמידי ENP-עתידיים

2. מטרת המחקר

מכון מאירס-גיוינט-ברוקדייל נתבקש בשנת תשס"ה (2004/5) ללוות את פעילות הפרויקט במחקר הערכה על אודות מרכיבים מרכזיים בתכנית. זאת, כדי לתרום לעיצוב התכנית ולהמשך פיתוחה, ולספק מידע כבסיס לתהליכי קבלת החלטות ולתכנון המשך הפצתה. לאורך השנים ערך מכון ברוקדייל מחקרי הערכה שבחנו היבטים שונים בתכנית הסיוע הלימודימזוויות שונות: ההישגים בפועל, נקודת המבט של מנהלי בתי-הספר, נקודת המבט של מפעילי התכניות ונקודת מבטם של התלמידים עצמם (כהן-נבות, ואחרים, 2008; (בן-רבי ואחרים, 2011). בשנים אלו נערכו גם מחקרים על תכניות נוספות של הפרויקט הלאומי - מרכזי הנוער (כהן-נבות ואחרים, 2008; ברוך-קוברסקי וכהן-נבות 2009א), והתכנית למניעת השימוש בסמים ואלכוהול (ברוך-קוברסקי וכהן-נבות, 2009ב).

מטרה מרכזית של המחקר לאורך כל השנים הייתה להעריך את השפעת התכנית על ההישגים בבחינות הבגרות של התלמידים שהשתתפו בה. המחקר הנוכחי מתייחס לנתוני השנה האחרונה שלגביה יש נתונים זמינים למחקר על ההישגים בבחינות הבגרות – תשע"ב (2011/12). בנוסף, המחקר בוחן את השינויים בהשפעת התכנית לאורך שנות הפעילות שלה.

3. שיטת המחקר

המחקר עושה שימוש בקבצי נתונים של משרד החינוך, הכוללים נתונים על ההישגים בבחינות הבגרות של כל תלמידי י"ב בישראל, וכן נתונים על מאפיינים דמוגרפיים של התלמידים ועל מאפייני בתי הספר בהם הם לומדים.

לצורך המחקר נעשה שימוש בנתונים ארציים של משרד החינוך, על כל התלמידים בישראל, יוצאי אתיופיה ושאינם יוצאי אתיופיה:

1. **קובץ הישגים בבחינות הבגרות:** קובץ המכיל מידע על אודות תלמידי כיתות י"ב בארץ בשנים תשס"ה (2004/5) – תשע"ב (2011/12), והישגיהם בבחינות הבגרות.
2. **קובץ תלמידים בכיתות ח-י"ב:** קובץ המכיל נתונים דמוגרפיים על אודות כלל התלמידים בארץ (כולל המסגרת החינוכית בה למדו) בשנים תשס"ה (2004/5) - תשע"ב (2011/12).
3. **קובץ מוסדות:** קובץ ובו נתונים על מאפייני בתי-הספר בהם למדו התלמידים: סוג פיקוח, מדד טיפוח, מספר תלמידים וכד'.

כפי שיפורט בהמשך, על מנת ללמוד על השפעת התכנית על הישגי המשתתפים בה, הושוו הישגיהם להישגי תלמידים משתי קבוצות: 1. תלמידים יוצאי אתיופיה בעלי מאפיינים דומים, שלמדו בבתי ספר בעלי מאפיינים דומים, אך לא השתתפו בתכנית. 2. תלמידים שאינם יוצאי אתיופיה, שלמדו באותם בתי ספר בהם למדו תלמידי התכנית. גידול לאורך השנים בפער בין הישגי משתתפי התכנית להישגיהם של יוצאי אתיופיה אחרים שאינם משתתפים בה, וצמצום הפער לעומת תלמידים שאינם יוצאי אתיופיה, מהווים עדויות להשפעת התכנית.

4. הישגי התלמידים בבחינות הבגרות

בפרק זה יתוארו הישגי התלמידים שסיימו כיתה י"ב בשנת תשע"ב (2011/12). בשנה זו מרבית התלמידים שסיימו כיתה י"ב (72%) נחשפו לתכנית במשך חמש שנים לפחות, כלומר, מכיתה ח ועד י"ב. תלמידים אלו לא נחשפו בהכרח לתכנית בהיותם בכיתות ז בחטיבת הביניים, ולכן עדיין לא מדובר בחשיפה להשפעה הפוטנציאלית המלאה של התכנית. כמו כן, ייתכן שחלק מהתלמידים שהשתתפו בפועל בתכנית בשנים קודמות יצאו ממנה ואחרים נכנסו, בהתאם לשיקול הדעת של מפעילי התכנית ובתי הספר.

4.1 הישגים לימודיים של התלמידים יוצאי אתיופיה בהשוואה לכלל התלמידים בבתי-ספר בחינוך העברי הממלכתי והממלכתי-דתי,² ערב הפעלת התכנית

התכנית החלה לפעול בשנת תשס"ה (2004/5) על רקע פערים ניכרים בין הישגיהם הלימודיים של התלמידים יוצאי אתיופיה, לבין הישגי כלל התלמידים בחינוך העברי הממלכתי והממלכתי-דתי. להלן מוצגים נתונים המדגימים פערים אלה לגבי ההישגים בבחינות הבגרות, בתום הלימודים בבית-ספר תיכון.

הישגי התלמידים בבחינות הבגרות בשנת תשס"ה (2004/5):

- ♦ בוגרי כיתות י"ב שהיו זכאים לתעודת בגרות: 36% מבין התלמידים יוצאי אתיופיה, לעומת 59% מבין כלל התלמידים בחינוך העברי הממלכתי והממלכתי-דתי.
 - ♦ בוגרי כיתות י"ב שהיו זכאים לתעודת בגרות אשר מאפשרת קבלה לאוניברסיטה:³ 18% מבין התלמידים יוצאי אתיופיה, לעומת 52% מבין כלל התלמידים בחינוך העברי הממלכתי והממלכתי-דתי.
- פערים אלה מדגישים את האתגר שעמד בפני התכנית לסיוע לימודי במאמציה לשפר את ההישגים של התלמידים יוצאי אתיופיה.

4.2 מאפייני תלמידי כיתות י"ב שהשתתפו בתכנית בשנת תשע"ב (2011/12) והישגיהם בבחינות הבגרות

- ♦ בשנת תשע"ב (2011/12) השתתפו בתכנית 400 תלמידי כיתות י"ב מ-43 בתי-ספר שונים,⁴ שהיוו 15% מכלל תלמידי כיתות י"ב יוצאי אתיופיה בארץ. זאת, לעומת שיא של 25% בשנת תשס"ח (2007/8).⁵
- ♦ בהתאם לשיקולי מפעילי התכנית ובתי הספר, לא כל התלמידים בבתי הספר המשתתפים בתכנית משתתפים בה בפועל. בשנת תשע"ב השתתפו בתכנית שני שלישים (66%) מהתלמידים יוצאי אתיופיה

² בתי-ספר המגישים תלמידים לבחינות הבגרות.

³ תעודת בגרות המאפשרת הרשמה ללימודים אקדמיים, המותנית בהצלחה בבחינה באנגלית ברמה של 4 יחידות לימוד לפחות.

⁴ בתי-ספר נוספים בהם פעלה התכנית אין תלמידי כיתות י"ב כלל (בתי-ספר שהם חטיבות ביניים בלבד) או שאין בהם תלמידי כיתות י"ב שהשתתפו בתכנית בשנה זו.

⁵ בשנת תשס"ו (2005/6) היוו תלמידי כיתות י"ב המשתתפים בתכנית 12.5% מכלל יוצאי אתיופיה בכיתות י"ב, בשנת תשס"ז (2006/7) - 18.8%, בשנת תשס"ח (2007/8) - 24.7%, בשנת תשס"ט (2008/9) - 21.7% בשנת תש"ע - 15.8%, ובשנת תשע"א - 13%.

שלמדו בכיתה י"ב בבתי-הספר שנכללו בתכנית. אחוז זה מהווה עלייה מהשנה הקודמת, בה השתתפו בתכנית 51% מתלמידי כיתה י"ב בבתי הספר שנכללו בתכנית⁶.

- ◆ מרבית תלמידי כיתות י"ב שהשתתפו בתכנית בשנת תשע"א היו בנות (64%), ורובם היו ילידי הארץ (70%).
- ◆ משפחותיהם של תלמידים אלו מאופיינות בממוצע של 5 ילדים למשפחה.
- ◆ כמחצית מאימהות התלמידים (51%) לא למדו כלל, או שאין מידע לגבי לימודיהן.
- ◆ בממוצע, 17% מתלמידי בתי הספר בהם לומדים תלמידי התכנית הם יוצאי אתיופיה.
- ◆ משתתפי התכנית בשנת תשע"ב למדו בבתי-ספר בהם 70% מכלל תלמידי כיתות י"ב היו זכאים לתעודת בגרות⁷, נתון דומה לממוצע בכלל בתי-הספר בחינוך העברי הממלכתי והממלכתי-דתי באותה השנה (71%). מדד הטיפוח הממוצע של בתי-ספר אלו היה 6.9 נקודות.⁸
- ◆ בתי-הספר בהם למדו משתתפי התכנית בשנת תשע"ב אופיינו גם באחוזים גבוהים יחסית של זכאות לבגרות בקרב יוצאי אתיופיה טרם הפעלת התכנית, בשנת תשס"ה (2004/5): 54%, לעומת 36% בקרב כלל יוצאי אתיופיה בארץ באותה שנה, ובאחוזים גבוהים יחסית גם של זכאות לבגרות העומדת בדרישות האוניברסיטה: 29%, לעומת 19% בקרב כלל יוצאי אתיופיה בשנת תשס"ה (2004/5).
(לפרוט מאפייני תלמידי י"ב שהשתתפו בתכנית בשנים השונות, ר' נספח א).

בלוח 1 מוצגים ההישגים בבחינות הבגרות בשנת תשע"ב (2011/12) של תלמידים יוצאי אתיופיה שהשתתפו בתכנית, בהשוואה לכלל תלמידי כיתות י"ב יוצאי אתיופיה בארץ וכלל התלמידים בחינוך העברי הממלכתי והממלכתי-דתי.

⁶ בשנת תשס"ו (2005/6) – 63%, תשס"ז (2006/7) – 75%, בשנת תשס"ח (2007/8) – 73%, בשנת תשס"ט (2008/9) – 74%, בשנת תש"ע (2009/10) – 66%, בשנת תשע"א (2010/11) – 51%.

⁷ נתונים של זכאות כללית בבתי-הספר של התכנית, המייצגים נתון "משוקלל" לפי מספר תלמידים (ולא ממוצע של אחוזים בית-ספריים).

⁸ מדד טיפוח הינו מדד שנקבע על-ידי משרד החינוך. המדד מתבסס על מאפייני התלמידים ומאפייני היישוב בו נמצא בית-הספר ומוגדר בערכים בין 1 ל-10, כאשר מדד טיפוח 10 משקף בתי-ספר בהם המאפיינים החברתיים-כלכליים שנמדדו הינם נמוכים ביותר והם הזקוקים ביותר לתקציבי הטיפוח.

לוח 1: הישגים בבחינות הבגרות של תלמידי כיתות י"ב בקרב כלל התלמידים בחינוך העברי הממלכתי והמלכתי-דתי, בקרב כלל יוצאי אתיופיה בארץ, ובקרב תלמידים שהשתתפו בתכנית, בשנת תשע"ב (2011/12) (באחוזים)¹

מספר תלמידים	כלל התלמידים	כלל יוצאי אתיופיה	משתתפי התכנית ²
74,920	2,669	400	
זכאות לתעודת בגרות בה 14 יחידות לימוד לפחות ³	75	65	82
זכאות לתעודת בגרות מלאה	65	47	63
זכאות לתעודת בגרות המאפשרת הרשמה לאוניברסיטה ⁴	56	28	40

¹ בבתי-ספר בחינוך העברי הממלכתי והממלכתי-דתי שבהם תלמידים נבחנו בבחינות הבגרות
² כולל תלמידים יוצאי אתיופיה בבתי-הספר של הפרויקט הלאומי של עולי אתיופיה (ENP) המשתתפים בתכנית "קדם עתידים"
³ מעבר בחינות בגרות בהיקף של 14 יחידות לימוד לפחות, המאפשר המשך לימודים לתואר טכנאי/הנדסאי
⁴ זכאים לתעודת בגרות וניגשו לבחינה באנגלית ברמה של 4 יחידות לימוד לפחות

ניתן לראות ש-63% מבוגרי כיתות י"ב יוצאי אתיופיה שהשתתפו בתכנית היו זכאים לתעודת בגרות (לעומת 47% בקרב כלל יוצאי אתיופיה בארץ), ו-40% אף היו זכאים לתעודת בגרות העומדת בתנאי ההרשמה לאוניברסיטה (לעומת 28% בקרב כלל יוצאי אתיופיה בארץ). אחוזי הזכאות של תלמידי התכנית בשנה זו היו קרובים לאחוזי הזכאות של כלל התלמידים בחינוך העברי הממלכתי והממלכתי-דתי בארץ, אך עדיין היו מעט נמוכים יותר, בעיקר בזכאות המאפשרת הרשמה לאוניברסיטה. בנוסף לזכאי תעודת בגרות, 19% נוספים ממשתתפי התכנית היו קרובים להשגת זכאות לתעודת בגרות, ועברו בחינות בגרות בהיקף חלקי, המאפשרות בחלק מהמקרים להמשיך ללימודי הנדסאות וטכנאות (כיתות יג-יד). בסך-הכול, 82% ממשתתפי התכנית השיגו זכאות לתעודת בגרות משמעותית (זכאות או קירבה לזכאות לתעודת בגרות), לעומת 65% מכלל יוצאי אתיופיה בארץ, ו-75% מכלל התלמידים.

יש לשים לב, כי מתוך התלמידים שלא הגיעו לזכאות לבגרות, אחוז התלמידים המגיעים לקרבה לזכאות גדול יותר בקרב משתתפי התכנית (51% מהתלמידים שלהם אין זכאות מגיעים לקרבה לזכאות) בהשוואה לכלל התלמידים (29%), ולכלל יוצאי אתיופיה (39% - ר' לוח 2). משמעות הדבר היא שבבתי הספר המשתתפים בתכנית נעשים, ככל הנראה, מאמצים רבים יותר על מנת לקדם את ההישגים הלימודיים גם בקרב התלמידים החלשים ביותר.

לוח 2: הישגים בבחינות הבגרות של תלמידי כיתות י"ב שלא הגיעו לזכאות לתעודת בגרות בקרב כלל התלמידים בחינוך העברי הממלכתי והמלכתי-דתי, בקרב כלל יוצאי אתיופיה בארץ, ובקרב תלמידים שהשתתפו בתכנית, בשנת תשע"ב (2011/12) (באחוזים)¹

מספר תלמידים	כלל התלמידים	כלל יוצאי אתיופיה	משתתפי התכנית ²
74,920	2,669	400	
אין זכאות לתעודת בגרות מלאה	35	53	37
השיגו תעודת בגרות קרובה לזכאות ³ (14 יח"ל עד זכאות)	10	18	19
תלמידים שהשיגו קרבה לזכאות מתוך התלמידים שלהם			
אין זכאות לתעודת בגרות מלאה	29	34	51

¹ בבתי-ספר בחינוך העברי הממלכתי והממלכתי-דתי שבהם תלמידים נבחנו בבחינות הבגרות
² כולל תלמידים יוצאי אתיופיה בבתי-הספר של הפרויקט הלאומי של עולי אתיופיה (ENP) המשתתפים בתכנית "קדם עתידים"
³ מעבר בחינות בגרות בהיקף של 14 יחידות לימוד לפחות, המאפשר המשך לימודים לתואר טכנאי/הנדסאי

כאשר בוחנים לעומק את שיעור הזכאות הכללי, מוצאים הבדל משמעותי בין בניס לבנות. הן בקרב כלל יוצאי אתיופיה והן בקרב התלמידים שהשתתפו בתכנית, הבנות הגיעו להישגים לימודיים גבוהים מאלו של הבנים (לוח 3). ממצא זה תואם את הממצאים על הישגים טובים יותר של בנות מהגרים גם בעולם (Feliciano, 2012).

בקרב משתתפי התכנית, אחוז הבנות שהגיעו לזכאות היה דומה לאחוז המקביל בקרב כלל הבנות שלמדו בחינוך העברי (66% לעומת 67%, בהתאמה). הבנים שהשתתפו בתכנית הגיעו להישגים גבוהים מאלו של כלל הבנים יוצאי אתיופיה (50% מהבנים תלמידי התכנית היו זכאים לתעודת בגרות לעומת 35% מכלל הבנים יוצאי אתיופיה), אך עדיין קיים פער משמעותי בינם לבין כלל הבנים בחינוך העברי הממלכתי והממלכתי-דתי (המגיעים ל-60% זכאות לבגרות).

לוח 3: הישגים בבחינות הבגרות של תלמידי כיתות י"ב בקרב כלל התלמידים בחינוך העברי הממלכתי והממלכתי-דתי, כלל יוצאי אתיופיה בארץ, ובקרב תלמידיים שהשתתפו בתכנית, בשנת תשע"ב (2011/12) - בניס לעומת בנות (באחוזים)¹

מספר תלמידים	כלל התלמידים		כלל יוצאי אתיופיה		משתתפי התכנית ²	
	בנים	בנות	בנים	בנות	בנים	בנות
	34,665	40,255	1,290	1,379	143	257
זכאות לתעודת בגרות בה 14 יחידות לימוד לפחות ³	74	76	57	72	75	86
זכאות לתעודת בגרות מלאה	63	67	39	56	57	66
זכאות לתעודת בגרות המאפשרת הרשמה לאוניברסיטה ⁴	55	57	21	34	30	46

¹ בבתי-ספר בחינוך העברי הממלכתי והממלכתי-דתי שבהם תלמידים נבחרים בבחינות הבגרות
² כולל תלמידים יוצאי אתיופיה בבתי-הספר של הפרויקט הלאומי של עולי אתיופיה (ENP) המשתתפים בתכנית "קדם עתידים"
³ מעבר בחינות בגרות בהיקף של 14 יחידות לימוד לפחות, המאפשר המשך לימודים לתואר טכנאי/הנדסאי
⁴ זכאים לתעודת בגרות וניגשו לבחינה באנגלית ברמה של 4 יחידות לימוד לפחות

נתון מעניין נוסף הוא הישגיהם של תלמידים שעלו מאתיופיה לעומת תלמידים יוצאי אתיופיה ילידי הארץ (דור ראשון לעומת דור שני). בשנת תשע"ב 30% ממשתתפי התכנית היו תלמידים עולים, והיתר - ילידי הארץ.⁹

בקרב כלל יוצאי אתיופיה בארץ, התלמידים שעלו מאתיופיה הגיעו לאחוזים זכאות לתעודת בגרות הדומים לאלו של תלמידים יוצאי אתיופיה ילידי הארץ: 49% מהתלמידים העולים לעומת 46% מילידי הארץ. בקרב משתתפי התכנית הפער נמוך לגמרי, ובשתי הקבוצות יש 63% זכאות לבגרות.

ביחס לזכאות לתעודת בגרות המאפשרת הרשמה לאוניברסיטה, תלמידים יוצאי אתיופיה ילידי הארץ הגיעו לאחוזי זכאות מעט גבוהים יותר מאלו של תלמידיים יוצאי אתיופיה עולים. בקרב כלל יוצאי אתיופיה בארץ - 33% מקרב ילידי הארץ, לעומת 22% מקרב העולים; הפער בקרב משתתפי התכנית קטן בהרבה -

⁹ אחוז התלמידים העולים בקרב משתתפי התכנית נמצא בירידה: בשנת 2008 67% מהמשתתפים היו עולים, בשנת 2009 - 50%, בשנת 2010 - 26%, ובשנת 2011 - 25%. בשנת 2012 חלה עלייה קלה ל-30% עולים.

41% מהתלמידים יוצאי אתיופיה ילידי הארץ זכאים לתעודת בגרות המאפשרת הרשמה לאוניברסיטה, לעומת 38% בקרב העולים.

לוח 4: הישגים בבחינות הבגרות של תלמידי כיתות י"ב בקרב כלל יוצאי אתיופיה בארץ, ובקרב תלמידים שהשתתפו בתכנית, בשנת תשע"ב (2011/12) – עולים לעומת ילידי הארץ (באחוזים)¹

משתתפי התכנית ²	כלל יוצאי אתיופיה		מספר תלמידים
	עולים	ילידי הארץ	
ילידי הארץ	280	1,403	1,266
זכאות לתעודת בגרות מלאה	63	46	49
זכאות לתעודת בגרות המאפשרת הרשמה לאוניברסיטה ³	41	33	22

¹ בבתי-ספר בחינוך העברי הממלכתי והממלכתי-דתי שבהם תלמידים נבחרים בבחינות הבגרות
² כולל תלמידים יוצאי אתיופיה בבתי-הספר של הפרויקט הלאומי של עולי אתיופיה (ENP) המשתתפים בתכנית "קדם עתידים"
³ זכאים לתעודת בגרות וניגשו לבחינה באנגלית ברמה של 4 יחידות לימוד לפחות

5. השפעת התכנית על הישגי המשתתפים בבחינות הבגרות

מהנתונים שהוצגו עד כה עולה, כי הישגיהם של תלמידי התכנית בשנת תשע"ב (2011/12) היו טובים יותר מהישגיהם של תלמידים יוצאי אתיופיה שלא השתתפו בתכנית, והתקרבו להישגי כלל התלמידים בחינוך העברי הממלכתי והממלכתי-דתי (בעיקר בקרב הבנות, ובעיקר ביחס לזכאות לתעודת בגרות בסיסית).

עם זאת, חשוב לציין כי גם לפני תחילת התכנית הישגיהם של התלמידים יוצאי אתיופיה באותם בתי-הספר בהם פעלה התכנית בשנת 2012 היו גבוהים יותר מאשר ההישגים של תלמידים יוצאי אתיופיה בשאר בתי-הספר. ייתכן גם שהתלמידים עצמם, שבחרו או נבחרו להשתתף בתכנית בכל בית-ספר, היו מלכתחילה בעלי יכולות לימודיות גבוהות יותר מאלה שלא השתתפו בה. בהיעדר הקצאה מקרית של תלמידים לתכנית ולקבוצת השוואה, שיטה מקובלת היא יצירת קבוצת השוואה בדיעבד, של תלמידים בעלי מאפיינים דומים שלא השתתפו בתכנית (Stuart, 2010).

במחקר זה נבדקה השפעת התכנית על ידי בחינת הישגי המשתתפים בתכנית לעומת שתי קבוצות תלמידים:

1. תלמידים יוצאי אתיופיה שהם בעלי מאפיינים דומים למשתתפי התכנית, ולומדים בבתי ספר בעלי מאפיינים דומים, אך לא השתתפו בתכנית (וגם בתי הספר בהם הם לומדים לא השתתפו אף פעם בתכנית)

2. תלמידים שאינם יוצאי אתיופיה, שלמדו בבתי הספר בהם למדו משתתפי התכנית.

הבדיקות נעשו לגבי שנת 2011/12, אך הושוו לבדיקות שנעשו בשנים קודמות, על מנת ללמוד על שינויים בהשפעת התכנית לאורך השנים.

5.1 השפעת התכנית על הישגי כלל המשתתפים – השוואה להישגי תלמידים יוצאי אתיופיה בעלי מאפיינים דומים, שלא השתתפו בתכנית

על מנת להעריך את המידה בה ההישגים הגבוהים יותר של משתתפי התכנית אכן משקפים את השפעת התכנית (ולא את השפעת המאפיינים ההתחלתיים שלהם או של בתי-הספר בהם למדו), ביצענו השוואה בין הישגי משתתפי התכנית לבין הישגיהם של תלמידים יוצאי אתיופיה שלא השתתפו בתכנית, אך הם בעלי מאפיינים דומים (מין, ארץ לידה) ולמדו בבתי-ספר בעלי מאפיינים דומים (זרם – ממלכת/ממלכת-דתי, אחוז זכאות לבגרות של התלמידים שאינם יוצאי אתיופיה בשנת תשע"ב (2011/12), אחוז זכאות לבגרות העומדת בדרישות ההרשמה לאוניברסיטה של תלמידים יוצאי אתיופיה בבית-הספר בשנת תשס"ה (2004/5), טרם הפעלת התכנית. לפירוט מלא של שיטת הניתוח ר' נספח ב). השוואה זו מאפשרת להפריד את השפעת התכנית מהשפעת גורמים אחרים המשפיעים על כלל התלמידים יוצאי אתיופיה בישראל, וללמוד מה היו, בקירוב, הישגיהם של תלמידי התכנית אלמלא השתתפו בה.

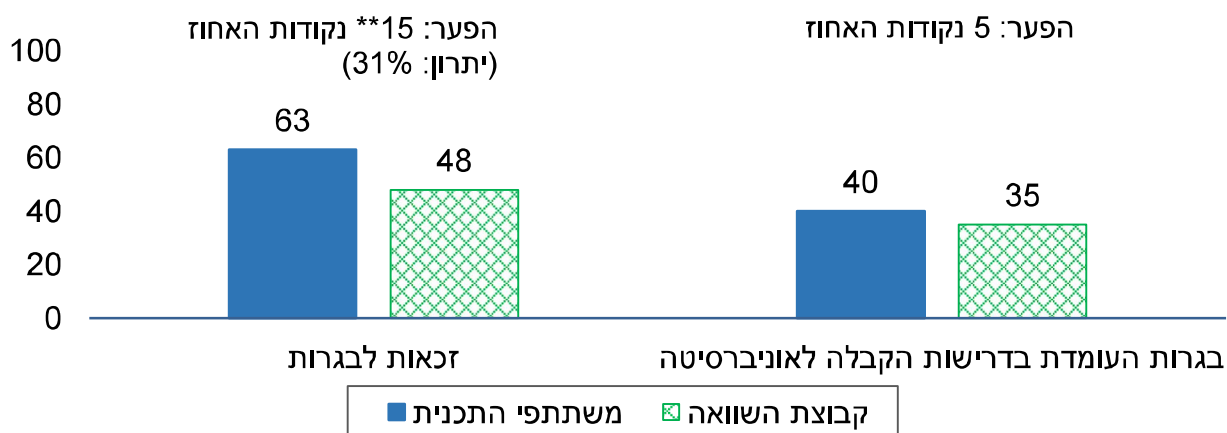
בשנת תשע"ב (2011/12) השתתפו בתכנית 400 תלמידי י"ב, וההנחה היא שתלמידים המשתתפים בתכנית יגיעו להישגים גבוהים מאלו של תלמידים דומים להם שלא השתתפו בתכנית, וזאת בזכות התשומות הייחודיות של התכנית. ככל שהפער בין הישגי התלמידים המשתתפים בתכנית והתלמידים הדומים להם גדול יותר, משקף הדבר השפעה גדולה יותר של התכנית.

יש לזכור, שבחלק מבתי-ספר בהם התכנית אינה פועלת ניתנות תשומות אחרות כמענה על צורכיהם של תלמידים יוצאי אתיופיה. לכן, השפעת התכנית אותה ניתן לבחון היא ההשפעה הקיימת מעבר לפעילויות ולתכניות האחרות המתקיימות בבתי-הספר האחרים.

א. היתרון של משתתפי התכנית לעומת תלמידים יוצאי אתיופיה בעלי מאפיינים דומים, שלא השתתפו בתכנית בשנת תשע"ב (2011/12)

בשנת תשע"ב (2011/12) השיגו, כאמור, 63% מתלמידי התכנית תעודת בגרות מלאה, ו-40% השיגו תעודת בגרות העומדת בדרישות ההרשמה לאוניברסיטה. הישגים אלו גבוהים מאלו של תלמידים דומים להם שלא השתתפו בתכנית: 48% השיגו זכאות לתעודת בגרות, ו-35% השיגו זכאות לתעודת בגרות העומדת בדרישות ההרשמה לאוניברסיטה (תרשים 3). עם זאת, השפעה מובהקת של התכנית ניכרת רק באחוז התלמידים הזכאים לתעודת בגרות. הפער באחוזי הזכאות הוא 15 נק' האחוז לטובת משתתפי התכנית, המייצג יתרון של 31%.

תרשים 3: אחוז הזכאים לתעודת בגרות בשנת תשע"ב (2011/12) בקרב תלמידי כיתות י"ב שהשתתפו בתכנית ובקרב תלמידים יוצאי אתיופיה דומים להם שלא השתתפו בתכנית, והפער בין הקבוצות



** $p < 0.01$ יתרון: הפער בהישגים (בנקודות אחוז) בין שתי הקבוצות, מחולק באחוז בקבוצת ההשוואה

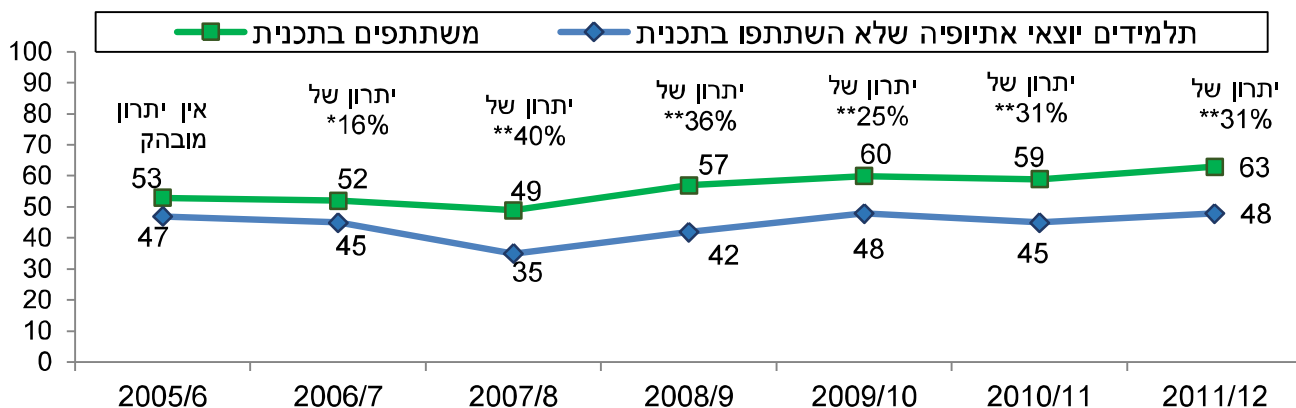
ב. היתרון של משתתפי התכנית לעומת תלמידים יוצאי אתיופיה בעלי מאפיינים דומים, שלא השתתפו בתכנית - שינויים לאורך השנים

ההשוואה בין משתתפי התכנית לבין תלמידים בעלי מאפיינים דומים שלא השתתפו בתכנית נערכת כבר כמה שנים, החל משנת תשס"ו (2005/6) (השנה הראשונה להפעלת התכנית). ניתן לראות כי בשנה זו, עדיין לא היה לתלמידי התכנית יתרון מובהק לעומת תלמידים דומים להם שלא השתתפו בתכנית. בתרשימים 5,4 מוצגים הפערים (המייצגים את השפעת התכנית) לאורך שנות הפעלת התכנית:

♦ **אחוז התלמידים הזכאים לתעודת בגרות (תרשים 4):** בקרב משתתפי התכנית עלה אחוז הזכאות לתעודת בגרות מ-53% בשנת תשס"ו (2005/6) ל-63% בשנת תשע"ב (2010/12). זאת בעוד שאחוז התלמידים הזכאים לתעודת בגרות בקרב תלמידים יוצאי אתיופיה דומים להם, שאינם משתתפים בתכנית, נשאר דומה - 47% בשנת תשס"ו (2005/6) ו-48% בשנת תשע"ב (2011/12). החל משנת תשס"ז (2006/7) נמצא יתרון למשתתפי התכנית, המשקף את השפעת התכנית על התלמידים המשתתפים בה מעבר לתשומות אחרות הניתנות לתלמידים אלו. השפעה זו נשארה מובהקת לאורך כל השנים, אך גודל היתרון אינו יציב.

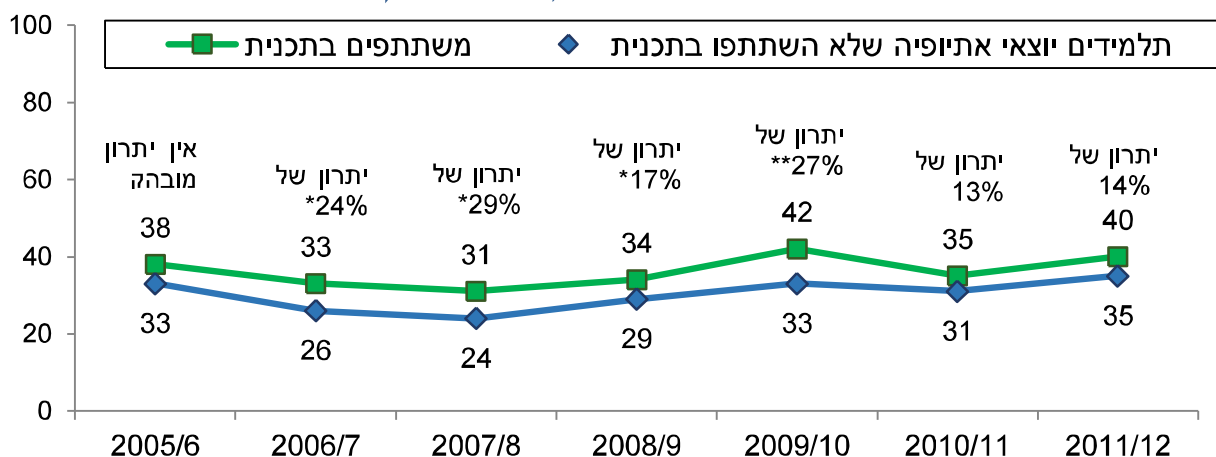
♦ **אחוז התלמידים הזכאים לתעודת בגרות העומדת בדרישות ההרשמה לאוניברסיטה (תרשים 5):** באחוז הזכאים לתעודת בגרות העומדת בדרישות ההרשמה לאוניברסיטה יש תנודות במשך השנים, הן בקרב משתתפי התכנית והן בקרב תלמידים שלא השתתפו בה. בשנים 2007-2010 היתרון של תלמידי התכנית על התלמידים שלא השתתפו היה מובהק, אך בשנים 2011 ו-2012 היתרון קטן יותר, ואינו מובהק מבחינה סטטיסטית.

תרשים 4: אחוז הזכאים לתעודת בגרות בשנים תשס"ו-תשע"ב (2005/6-2011/12) בקרב כלל תלמידי כיתות י"ב שהשתתפו בתכנית ובקרב תלמידים יוצאי אתיופיה דומים להם שלא השתתפו בתכנית, ואחוז היתרון לטובת משתתפי התכנית



**p<0.01 יתרון: הפער בהישגים (בנקודות אחוז) בין שתי הקבוצות, מחולק באחוז בקבוצת ההשוואה בשנת תשס"ו (2005/6): 264 תלמידים יוצאי אתיופיה המשתתפים בתכנית בשנת תשס"ז (2006/7): 397 תלמידים יוצאי אתיופיה המשתתפים בתכנית בשנת תשס"ח (2007/8): 544 תלמידים יוצאי אתיופיה המשתתפים בתכנית בשנת תשס"ט (2008/9): 599 תלמידים יוצאי אתיופיה המשתתפים בתכנית בשנת תש"ע (2009/10): 472 תלמידים יוצאי אתיופיה המשתתפים בתכנית בשנת תשע"א (2010/11): 347 תלמידים יוצאי אתיופיה המשתתפים בתכנית בשנת תשע"ב (2011/12): 400 תלמידים יוצאי אתיופיה המשתתפים בתכנית

תרשים 5: אחוז הזכאים לתעודת בגרות המאפשרת הרשמה לאוניברסיטה בשנים תשס"ו-תשע"ב (2005/6-2011/12) בקרב כלל תלמידי כיתות י"ב שהשתתפו בתכנית ובקרב תלמידים יוצאי אתיופיה דומים להם שלא השתתפו בתכנית, ואחוז היתרון לטובת משתתפי התכנית



**p<0.01 *p<0.05 יתרון: ההבדל בהישגים (בנקודות אחוז) בין שתי הקבוצות, מחולק באחוז בקבוצת ההשוואה בשנת תשס"ו (2005/6): 264 תלמידים יוצאי אתיופיה המשתתפים בתכנית בשנת תשס"ז (2006/7): 397 תלמידים יוצאי אתיופיה המשתתפים בתכנית בשנת תשס"ח (2007/8): 544 תלמידים יוצאי אתיופיה המשתתפים בתכנית בשנת תשס"ט (2008/9): 599 תלמידים יוצאי אתיופיה המשתתפים בתכנית בשנת תש"ע (2009/10): 472 תלמידים יוצאי אתיופיה המשתתפים בתכנית בשנת תשע"א (2010/11): 347 תלמידים יוצאי אתיופיה המשתתפים בתכנית בשנת תשע"ב (2011/12): 400 תלמידים יוצאי אתיופיה המשתתפים בתכנית

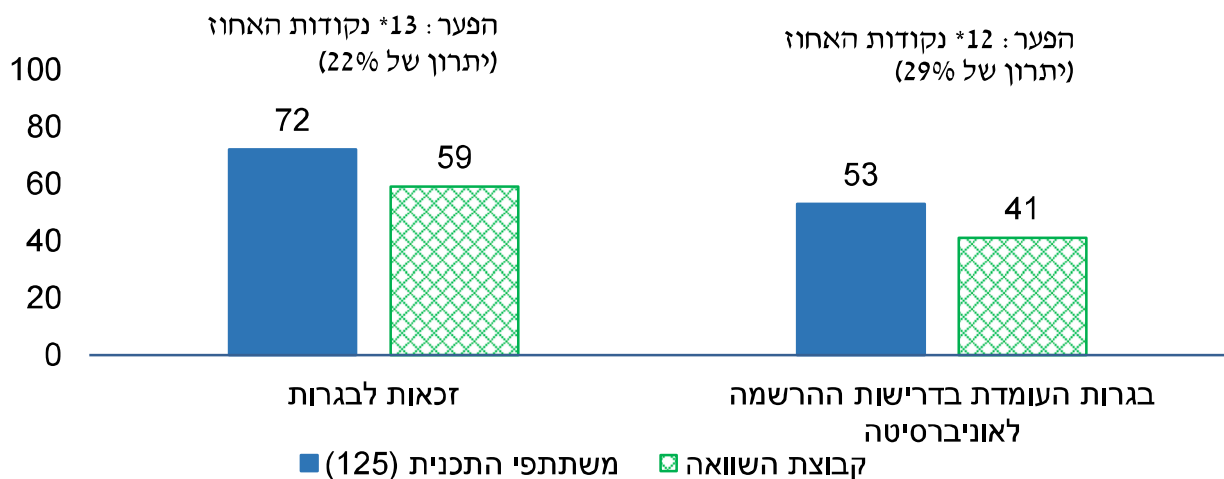
ג. השפעת התכנית על קבוצות שונות של תלמידים, לפי רמת היכולת הלימודית המוקדמת

לעתים לתכניות סיוע לימודי השפעה שונה על תלמידים בעלי מאפיינים שונים. על מנת לבחון זאת, חילקנו את התלמידים לשלוש קבוצות, לפי הישגיהם במבחני המיצ"ב שנערכו בכיתה ח' (ציון ממוצע עד 29, 30-50 ומעלה). ההישגים בבחינות הבגרות של כל קבוצה הושוו להישגים של תלמידים יוצאי אתיופיה שלא השתתפו בתכנית, והיו בעלי מאפיינים דומים וגם בעלי הישגים דומים בבחינות המיצ"ב¹⁰.

מכיוון שמבחני המיצ"ב אינם נערכים בכל בית ספר בכל שנה, הנתונים על הישגי משתתפי התכנית במבחנים אלה היו זמינים רק לגבי חלק מהתלמידים. בשנת תשע"ב (2012/13) השתתפו בתכנית 125 תלמידי י"ב שנבחנו בבחינות מיצ"ב כשהיו בכיתה ח'. ביחס לרוב המאפיינים של התלמידים שהשתתפו בתכנית לא היו הבדלים בין אלה שנבחנו במיצ"ב לבין אלה שלא נבחנו.

כששווים את התלמידים המשתתפים בתכנית לתלמידים יוצאי אתיופיה שלא השתתפו בה, הדומים להם גם בהיבט של הישגים מוקדמים, היתרון של התלמידים המשתתפים (המבטא את השפעת התכנית) נשמר, וכשמדובר בזכאות לתעודת בגרות המאפשרת הרשמה לאוניברסיטה, היתרון אף גדול יותר לעומת הניתוח שלא לוקח בחשבון את ההישגים המוקדמים: פער של 13 נקודות אחוז לטובת משתתפי התכנית בזכאות לתעודת בגרות (יתרון של 22%), ו-12 נקודות אחוז בזכאות לתעודת בגרות העומדת בדרישות ההרשמה לאוניברסיטה (יתרון של 30%, ר' תרשים 6). כלומר, השפעת התכנית היא מעבר להישגים המוקדמים של התלמידים.

תרשים 6: אחוז הזכאים לתעודת בגרות בשנת תשע"ב (2012/11) בקרב תלמידי כיתות י"ב שהשתתפו בתכנית ובקרב תלמידים יוצאי אתיופיה בעלי הישגים דומים בבחינות המיצ"ב שלא השתתפו בתכנית, והפער בין הקבוצות



* $p < 0.05$ יתרון: הפער בהישגים (בנקודות אחוז) בין שתי הקבוצות, מחולק באחוז בקבוצת השוואה

¹⁰ בבניית קבוצת ההשוואה החליף המשתנה "הישג ממוצע של התלמיד בבחינות המיצ"ב בכיתה ח'" את המשתנה "הישגי יוצאי אתיופיה בבחינות הבגרות בשנת 2005"

5.2 השפעת התכנית על הפער בין תלמידים יוצאי אתיופיה לתלמידים שאינם יוצאי אתיופיה, בבתי ספר המשתתפים בתכנית במשך 5 שנים לפחות

דרך נוספת לבחון את השפעת התכנית על ההישגים של משתתפיה היא לבחון את הפער בין הישגי המשתתפים להישגי תלמידים שאינם יוצאי אתיופיה, ואת השינויים בפער זה לאורך השנים. השוואה זו מאפשרת להפריד את השפעת התכנית מהשפעת גורמים אחרים המשפיעים על כלל מערכת החינוך ועל בתי-ספר אלו בפרט, כגון שינויים ברמת הבחינות, רפורמות ארציות או שינויים במדיניות בתי-הספר; לצורך כך, נבדק הפער בין שתי קבוצות התלמידים **באותם** בתי ספר שהשתתפו בתכנית במשך כמה שנים.

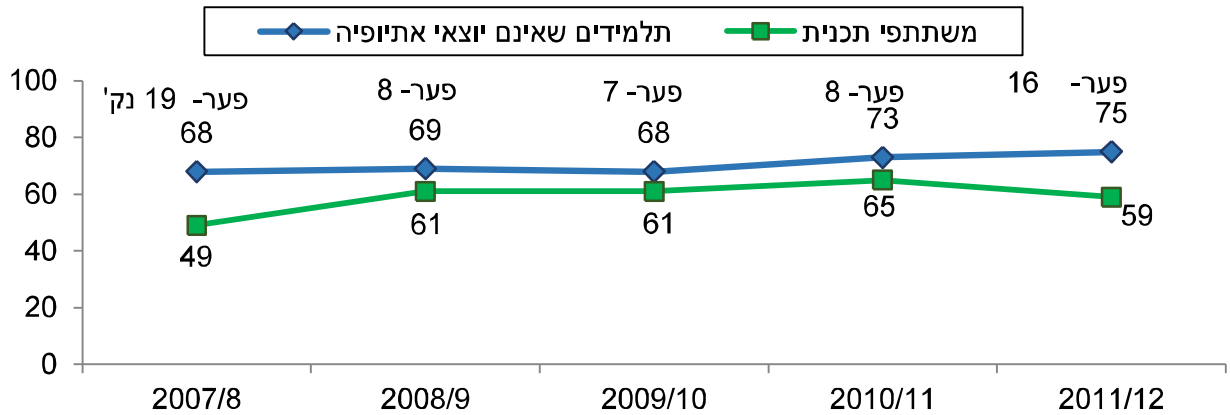
בשנת תשע"ב (2011/12) היו בתכנית 23 בתי-ספר שהשתתפו בה במשך 5 שנים לפחות (כלומר, בכל שנה היו בהם תלמידי כיתות י"ב שהשתתפו בתכנית). בבתי-ספר אלה למדו 72% מתלמידי י"ב שהשתתפו בתכנית בשנה זו. בתי-הספר הצטרפו לתכנית בהדרגה. כתוצאה מכך, תלמידים שסיימו את לימודיהם בכיתה י"ב בשנה הראשונה להפעלת התכנית בבית-הספר קיבלו סיוע מהתכנית רק בשנה זו; בעוד שהתלמידים שלמדו בכיתה י"ב בשנה החמישית להפעלת התכנית בבית-הספר, יכלו לקבל סיוע מכיתה ח ולאורך כל שנות לימודיהם בבית-ספר תיכון. משום כך, השפעת התכנית על מסיימי כיתה י"ב אמורה לגדול ככל שבית-הספר משתתף בתכנית שנים רבות יותר, והפער בינם לבין התלמידים שאינם יוצאי אתיופיה אמור לקטון. לאפקט זה אנו קוראים השפעת מידת החשיפה לתכנית¹¹.

♦ **אחוז התלמידים הזכאים לבגרות (תרשים 7):** הנתונים לאורך השנים מראים על תנודות בהישגיהם של משתתפי התכנית (תנודות המושפעות גם מהמספרים המשתנים של המשתתפים בכל שנה), אך נראית מגמה של עלייה – מ-49% בשנת תשס"ח (2007/8) ל-59% בשנת תשע"ב (2011/12). במשך השנים, חל צמצום בפער בין שתי הקבוצות – מ-19 נקודות אחוז בשנת 2007/8 ל-8 בשנת 2010/11. בשנת 2011/12, עקב ירידה בהישגיהם של משתתפי התכנית ועלייה בהישגיהם של התלמידים שאינם יוצאי אתיופיה, הפער גדל שוב ל-16 נקודות אחוז, פער המהווה 84% מגודל הפער בשנת 2007/8.

♦ **אחוז התלמידים הזכאים לתעודת בגרות העומדת בדרישות הרשמה לאוניברסיטה (תרשים 8):** אחוז הזכאים עלה בקרב משתתפי התכנית מ-31% בשנת תשס"ח (2007/8) ל-38% בשנת תשע"ב (2011/12). בשנת 2007/8 הפער באחוז הזכאות בין משתתפי התכנית לתלמידים שאינם יוצאי אתיופיה היה 28 נקודות אחוז. על אף התנודות בין השנים, ישנה מגמה של צמצום בפער, ובשנת 2011/12 הוא עמד על 22 נקודות אחוז, פער המהווה 79% מגודל הפער בשנת 2007/8.

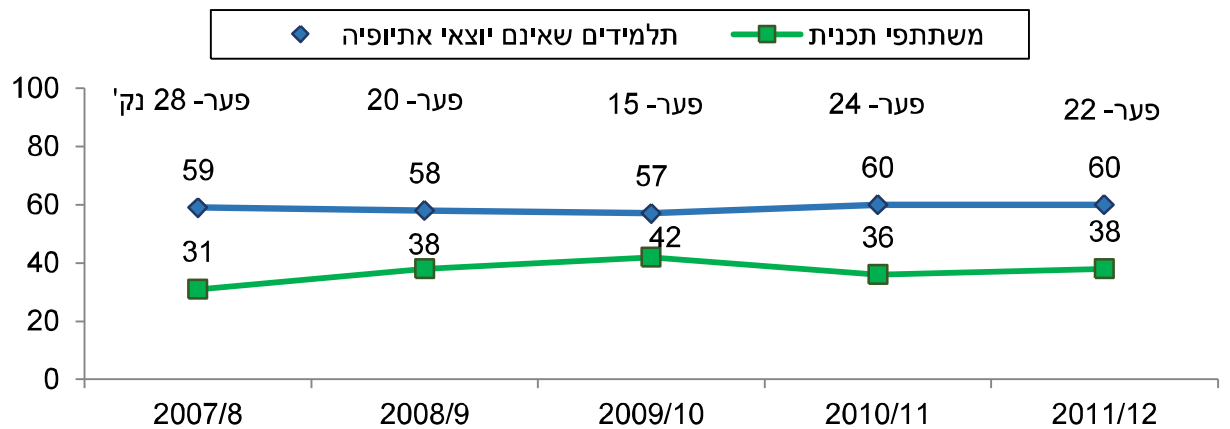
¹¹ מידע זה נותח החל משנת 2008, שבה היקף בתי הספר בתכנית והתלמידים הלומדים בהם היה גדול מספיק לצרכי ניתוח.

תרשים 7: אחוז הזכאים לתעודת בגרות בשנים תשס"ח-תשע"ב (2007/8-2011/12) בקרב תלמידי כיתות י"ב המשתתפים בתכנית ובקרב תלמידים שאינם יוצאי אתיופיה באותם בתי-הספר (24 בתי-ספר שהשתתפו בתכנית במשך כל חמש השנים)



בשנת תשס"ח (2007/8): 301 תלמידים יוצאי אתיופיה המשתתפים בתכנית
 בשנת תשס"ט (2008/9): 367 תלמידים יוצאי אתיופיה המשתתפים בתכנית
 בשנת תש"ע (2009/10): 342 תלמידים יוצאי אתיופיה המשתתפים בתכנית
 בשנת תשע"א (2010/11): 250 תלמידים יוצאי אתיופיה המשתתפים בתכנית
 בשנת תשע"ב (2011/12): 287 תלמידים יוצאי אתיופיה המשתתפים בתכנית

תרשים 8: אחוז הזכאים לתעודת בגרות המאפשרת הרשמה לאוניברסיטה בשנים תשס"ח-תשע"ב (2007/8-2011/12) בקרב תלמידי כיתות י"ב המשתתפים בתכנית ובקרב תלמידים שאינם יוצאי אתיופיה באותם בתי-הספר (23 בתי-ספר שהשתתפו בתכנית במשך כל חמש השנים)



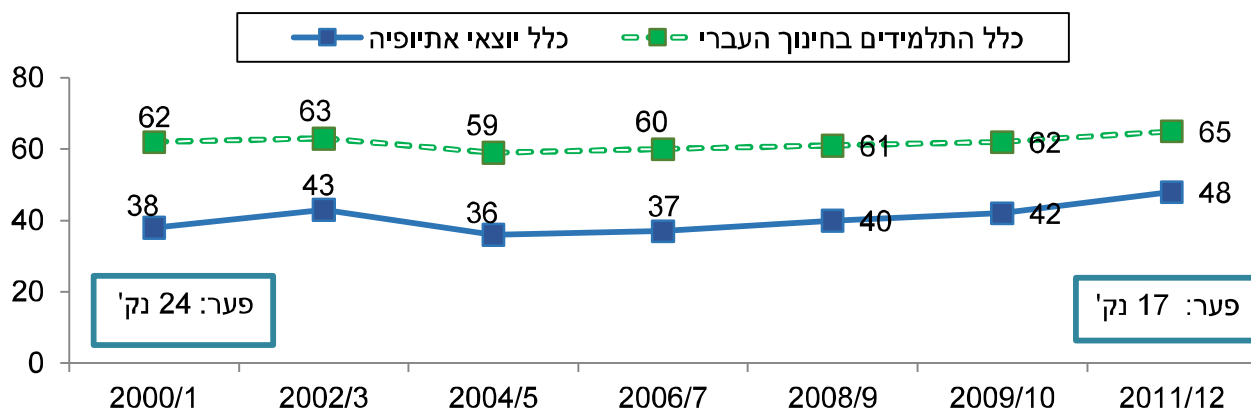
פער: ההבדל בהישגים (בנקודות אחוז) בין שתי הקבוצות, מחולק באחוז בקבוצת יוצאי אתיופיה
 בשנת תשס"ח (2007/8): 301 תלמידים יוצאי אתיופיה המשתתפים בתכנית
 בשנת תשס"ט (2008/9): 367 תלמידים יוצאי אתיופיה המשתתפים בתכנית
 בשנת תש"ע (2009/10): 342 תלמידים יוצאי אתיופיה המשתתפים בתכנית
 בשנת תשע"א (2010/11): 250 תלמידים יוצאי אתיופיה המשתתפים בתכנית
 בשנת תשע"ב (2011/12): 287 תלמידים יוצאי אתיופיה המשתתפים בתכנית

6. שינויים בהישגים בבחינות הבגרות של יוצאי אתיופיה בארץ לאורך השנים

השינויים שחלו בהישגיהם של תלמידי התכנית עולים בקנה אחד עם מגמה כללית של שיפור בהישגים בקרב כלל יוצאי אתיופיה בארץ בעשור האחרון, ושל צמצום הפער בין הישגיהם לבין הישגי כלל התלמידים בחינוך העברי בארץ. בוגרי כיתות י"ב שהשתתפו בתכנית היוו בשנים השונות בין 13%-25% מכלל בוגרי כיתות י"ב יוצאי אתיופיה בארץ, ולשיפור בהישגיהם היה חלק בשיפור בהישגי כלל התלמידים יוצאי אתיופיה.

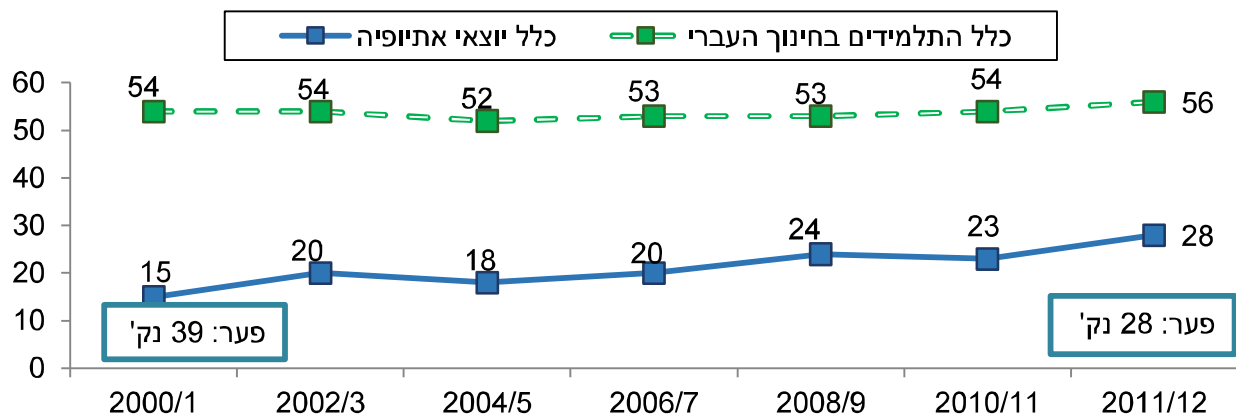
בקרב כלל התלמידים בחינוך העברי אחוז הזכאים לתעודת בגרות ואחוז הזכאים לתעודת בגרות המאפשרת הרשמה לאוניברסיטה, לא השתנו באופן משמעותי בשנים האחרונות (למעט ירידה מסוימת באמצע העשור, שהתבטאה גם בקרב יוצאי אתיופיה). לעומת זאת, בקרב כלל התלמידים יוצאי אתיופיה חלה עלייה באחוז הזכאים לשני סוגי התעודות: עלייה של 9 נקודות אחוז באחוז הזכאים לתעודת בגרות, ועלייה של 13 נקודות אחוז (כמעט הכפלה) באחוז הזכאים לתעודה המאפשרת הרשמה לאוניברסיטה (תרשימים 9 ו-10, פירוט מלא מופיע בנספח ג).

תרשים 9: אחוז הזכאות לתעודת בקרב כלל התלמידים בחינוך העברי ובקרב כלל יוצאי אתיופיה¹ בשנים נבחרות, תשס"ה (2000/1) – תשע"ב (2011/12)



¹ אחוז מתלמידי כיתות י"ב בבתי-הספר בחינוך העברי הממלכתי והממלכתי-דתי המגישים תלמידים לבחינות הבגרות

תרשים 10: אחוז הזכאות לתעודת בגרות המאפשרת הרשמה לאוניברסיטה בקרב כלל התלמידים בחינוך העברי ובקרב כלל יוצאי אתיופיה 1 בשנים נבחרות, תשס"ה (2000/1) - תשע"ב (2011/12)



¹ אחוז מתלמידי כיתות י"ב בבתי-הספר בחינוך העברי הממלכתי והממלכתי-דתי המגישים תלמידים לבחינות הבגרות

² פער: ההפרש בין האחוזים בשתי הקבוצות מחולק באחוז בקרב יוצאי אתיופיה

עדיין קיימים הבדלים משמעותיים בין הישגיהם של כלל התלמידים בחינוך העברי לבין הישגיהם של כלל התלמידים יוצאי אתיופיה, אך השיפור בהישגי התלמידים יוצאי אתיופיה הביא לצמצום של הפער בזכאות לתעודת בגרות ב-19% אחוז (הפער בשנת 2012 מהווה 81% מהפער בשנת 2001), ולצמצום של הפער בזכאות לתעודת בגרות המאפשרת הרשמה לאוניברסיטה ב-28% אחוז (הפער בשנת 2012 מהווה 72% מהפער בשנת 2001).

- בן רבי, ד. ; ברוך-קוברסקי, ר. ; קונסטנטינוב, ו. 2013. הפרויקט הלאומי של הקהילה האתיופית בישראל: הערכת השפעת התכנית לסיוע לימודי על הישגי התלמידים, 2010-2008. דמ-621-13.
- בן רבי, ד. ; ברוך-קוברסקי, ר. ; קונסטנטינוב, ו. 2011. הפרויקט הלאומי של עולי אתיופיה - תכנית הסיוע הלימודי. מחקר מסכם. דמ-577-11. מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל, ירושלים.
- ברוך-קוברסקי, ר. ; כהן-נבות, מ. 2009א. הפרויקט הלאומי של עולי אתיופיה - מרכזי נוער 2008 - דוח הערכה שני. דמ-531-09. מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל, ירושלים.
- ברוך-קוברסקי, ר. ; כהן-נבות, מ. 2009ב. הפרויקט הלאומי של עולי אתיופיה - התכנית למניעת השימוש בסמים ואלכוהול 2008 - מחקר הערכה. דמ-544-09. מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל, ירושלים.
- הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. 2010. הקהילה האתיופית בישראל לרגל חג הסיגד, הודעה לעיתונות, 2010. הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, ירושלים.
- כאהן-סטרבצ'ינסקי, פ. ; עמאל, ש. ; לוי, ד. קונסטנטינוב, ו. 2012. דור ראשון ודור שני של יוצאי אתיופיה וברית-המועצות לשעבר - דמיון ושוני. מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל, ירושלים (טרם פורסם).
- כהן-נבות, מ. ; ברוך-קוברסקי, ר. ; לוי, ד. ; קונסטנטינוב, ו. 2008. תכנית SPACE של הפרויקט הלאומי של עולי אתיופיה: הסיוע הלימודי ומרכזי הנוער (2006/7-2005/6) מחקר הערכה. תמ-28-08. מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל, ירושלים.
- כהן-נבות, מ. ; לוי, ד. ; קונסטנטינוב, ו. ; עוואדיה, א. ; ברוך-קוברסקי, ר. ; חסין, ט. 2009. מיפוי דרכי הפעולה של בתי-הספר היסודיים וחטיבות הביניים לקידום התלמידים המתקשים. דמ-509-09. מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל, ירושלים.
- כפיר, ד. ; אלרועי, א. 1998. ארגון כיתות והקבצות וניצול סל-הטיפוח בחטיבות הביניים - תשנ"ג-תשנ"ה. המכון לחקר הטיפוח בחינוך, ירושלים.
- ליפשיץ, ח. ; אגור, מ. ; מרגולין, ת. ; ניסים, ר. ; רוזנברג, ל. 2005. הערכת פרויקט PACT לילדים יוצאי אתיופיה בגיל הרך ומשפחותיהם. סוגיות נבחרות להעמקה בסוף שנת הפעלה השישית ליישום הפרויקט. מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל, ירושלים (לא פורסם).
- ליפשיץ, ח. ; אגור, מ. 2004. הערכת פרויקט PACT לילדים יוצאי אתיופיה בגיל הרך ומשפחותיהם. תכניות 'תגבור בוקר' בבתי-הספר. מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל, ירושלים, (לא פורסם).
- מנגשה, נ. 2010. הצגת סיכום שנת פעילות סיוע לימודי ומרכזי נוער. הפרויקט הלאומי של עולי אתיופיה. ירושלים.
- מנגשה, נ. 2009. דוח רבעוני ספטמבר-דצמבר 2008. הפרויקט הלאומי של עולי אתיופיה, ירושלים.
- משרד החינוך, חוזר מנכל תשס"ט 3(א). ירושלים.
- קאהן, ס. ; לינצ'בסקי, ל. ; איגרה, נ. 1995. "השפעת רמת ההקבצה על ההישגים במתמטיקה בחטיבות הביניים". מגמות ל"ז (2-1): 76-93.

רגבי, ע.; גולדשמידט, נ.; גליקמן, ח. 2011. **תלמידים יוצאי אתיופיה במערכת החינוך בישראל בראי נתוני המיצ"ב תשס"ז-תש"ע**. משרד החינוך, ראמ"ה - הרשות הארצית למדידה והערכה בחינוך. תל אביב.

Cheunga, C-K.; and Rudowicza E. 2003. "Academic Outcomes of Ability Grouping Among Junior High School Students in Hong Kong". *The Journal of Educational Research* 96(4):241-254.

Chisaka, B.C. 2002. "Ability Grouping in Zimbabwe Secondary Schools: A Qualitative Analysis of Perceptions of Learners in Low Ability Classes". *Evaluation and Research In Education* 16(1):19-34

Dar, Y.; and Resh, N. 1996. "Exploring the Persistence of Academic Achievement Gaps". In: *Research in Sociology of Education and Socialization*. Pallas, A. (Ed.). pp. 216-233. JAI Press, Greenwich, CT.

Feliciano, C. 2012. "The Female Educational Advantage Among Adolescent Children of Immigrants". *Youth & Society* 44 (3):431-49.

Hallam, S.; and Ireson, J. 2006. "Secondary School Pupils' Preferences for Different Types of Structured Grouping Practices". *British Educational Research Journal* 32(4):583-599

Hallinan, M.T. 2003. "Ability Grouping and Student Learning". *Brookings Papers on Education Policy* pp. 95-124 Brookings Institution Press, Washington.

Ireson, J.; Hallam, S. 2009. "Academic Self-concepts in Adolescence: Relations with Achievement and Ability Grouping in Schools". *Learning and Instruction* 19:201-213.

Ireson, J.; Clark, H.; and Hallam, S. 2002. "Constructing Ability Groups in the Secondary School: Issues in Practice". *School Leadership & Management* 22(2):163-176.

Kerckhoff, A.C. 1986. "Effects of Ability Grouping in British Secondary Schools". *American Sociological Review* 51(6):842-858

Mulkey, L.M.; Catsambis, S.; Steelman, L.C.; and Crain, R.L. 2005 "The Long-term Effects of Ability Grouping in Mathematics: A National Investigation". *Social Psychology of Education* 8:137-177.

Resh, N. 1999. "Injustice in Schools: Perception of Deprivation and Classroom Composition". *Social Psychology in Education* 3:103-126.

Shavit, Y.; and Williams, R.A. 1985. "Ability Grouping and Contextual Determinants of Educational Expectations in Israel." *American Sociological Review* 50(1):62-74.

Stuart, E.A. 2010. "Matching Methods for Causal Inference: A Review and a Look Forward". *Statistical Science* 25(1):1-21.

Worthy, J. 2010. "Only the Names Have Been Changed: Ability Grouping Revisited". *Urban Review* 42:271-295

נספח א: מאפייני התלמידים שהשתתפו בתכנית

לוח א1: המאפיינים העיקריים של כלל תלמידי י"ב שהשתתפו בתכנית בשנים תשס"ח-תשע"ב (2007/8-2011/12)

2011/12	2010/11	2009/10	2008/9	2007/8	
400	347	472	599	544	מספר התלמידים (N)
35.8	31.4	34.5	30.9	39.7	% בנים
70.0	75.2	74.4	50.1	32.7	% ילידי ישראל
5.0	4.7	4.8	4.8	4.9	מספר ממוצע של ילדים במשפחה
100	100	100	100	100	השכלת האם - סך-הכול
50.5	49.0	56.1	55.4	58.5	לא למדה כלל
20.5	23.3	14.5	14.4	13.2	פחות מיסודית
22.5	19.9	22.9	24.9	22.4	יסודית/חטיבת ביניים
6.5	7.8	6.6	5.3	5.9	תיכונת או יותר
58.3	52.7	51.5	59.8	59.2	לומדים בבית-ספר ממלכתי-דתי
17.1	15.8	18.9	18.3	16.5	אחוז יוצאי אתיופיה ממוצע בבית הספר
6.9	6.9	7.1	7.2	7.2	מדד טיפוח ממוצע בבית הספר
72.0	67.3	65.8	66.5	66.1	אחוז ממוצע של זכאות לבגרות בקרב ישראלים ותיקים בשנת המחקר בבית הספר
54.4	48.2	50.3	48.4	46.8	אחוז ממוצע של זכאות לבגרות בקרב יוצאי אתיופיה בשנת 2004/5 בבית הספר
					<u>הישגי המשתתפים בתכנית</u>
62.8	58.8	60.2	56.9	48.9	אחוז זכאות לתעודת בגרות
40.0	34.9	42.4	34.1	30.7	אחוז זכאות לתעודה העומדת בדרישות הרשמה לאוניברסיטה
75.3	75.1	75.6	76.1	74.8	ציון ממוצע (עם בונוסים) בבחינות הבגרות
100	100	100	100	100	מספר יחידות בחינה במתמטיקה
21.0	24.8	25.4	32.5	33.1	0 (לא ניגשו)
-	-	1.9	-	-	1
69.2	69.1	61.2	57.6	57.7	3
9.3	3.2	10.0	9.2	7.7	4
0.5	2.9	1.5	0.7	1.5	5
100	100	100	100	100	מספר יחידות בחינה באנגלית
9.8	10.9	12.5	12.5	16.4	0 (לא ניגשו)
42.5	43.8	34.7	44.6	40.6	3
33.0	35.2	42.8	33.6	34.0	4
14.7	10.1	10.0	9.3	9.0	5

נספח ב: שיטת הניתוח לבחינת השפעת התכנית על ההישגים בבחינות הבגרות

הניתוח הסטטיסטי התבסס על יצירת קבוצת השוואה של תלמידים שלא השתתפו בתכנית, אך דומים במאפייניהם לתלמידים שהשתתפו בה. המאפיינים שהיוו בסיס להשוואה הם מאפיינים שנמצאו משפיעים באופן מובהק ועקבי על הישגי התלמידים, במודלים שונים של רגרסיה ליניארית:

- ◆ מין התלמיד
- ◆ זרם בית-הספר בו הוא לומד (ממלכתי או ממלכתי-דתי)
- ◆ ארץ הלידה של התלמיד (יליד הארץ או יליד אתיופיה)
- ◆ אחוז זכאות לבגרות העומדת בדרישות האוניברסיטה בקרב ישראלים ותיקים בבית-הספר בשנת המחקר (לפי 5 קבוצות: עד 19%, 20%-39%, 40%-59%, 60%-79%, 80% ויותר).
- ◆ אחוז זכאות לבגרות העומדת בדרישות האוניברסיטה בקרב יוצאי אתיופיה בבית-הספר בשנת 2005 (לפי 5 קבוצות: אין זכאים כלל, 1%-19%, 20%-29%, 30%-49%, 50% ויותר). משתנה אחרון זה מייצג את ההישגים הצפויים לתלמיד יוצא אתיופיה באותו בית-ספר לפני ההשתתפות בתכנית¹².

התלמידים המשתתפים בתכנית חולקו לתאים על פי שילוב המאפיינים הנ"ל (בסך-הכול 200 תאים אפשריים). במקביל, חולקו לתאים באותה שיטה כל התלמידים יוצאי אתיופיה בבית-הספר הממלכתיים והממלכתיים-דתיים שלא השתתפו בתכנית. מספר התלמידים בכל תא בקבוצת ההשוואה שוקלל על פי מספר התלמידים בתא המקביל בקבוצת הניסוי. באופן זה, נוצרו שתי קבוצות הזוהות במאפיינים הנ"ל, למעט ההשתתפות בתכנית.

¹² על מנת ליצור התאמה גדולה יותר בין תלמידי התכנית ובין קבוצת ההשוואה נעשה השנה, ובדיעבד גם לשנים הקודמות, זיווג על פי אחוז התלמידים יוצאי אתיופיה בבית הספר הזכאים לתעודת בגרות העומדת בדרישות האוניברסיטה (ולא לתעודת בגרות בסיסית) בשנת 2005, כמיצג את ההישגים הצפויים לתלמיד יוצא אתיופיה באותו בית הספר לפני ההשתתפות בתכנית.

נספח ג: זכאות לבגרות וזכאות לבגרות המאפשרת הרשמה לאוניברסיטה בקרב כלל התלמידים בחינוך העברי הממלכתי והממלכתי-דתי וכלל יוצאי אתיופיה¹ בשנים תשס"א (2000/1) – תשע"ב (2011/12)

תשע"ב 2012	תשע"א 2011	תש"ע 2010	תשס"ט 2009	תשס"ח 2008	תשס"ז 2007	תשס"ו 2006	תשס"ה 2005	תשס"ד 2004	תשס"ג 2003	תשס"ב 2002	תשס"א 2001
כלל התלמידים בחינוך העברי											
74,920	75,397	76,930	73,416	72,989	74,899	74,350	76,322	77,596	74,982	75,088	71,193
65.2	62.9	61.8	61.3	60.0	59.9	60.2	58.9	62.0	62.8	62.4	62.0
55.8	54.2	53.5	53.2	52.9	53.1	53.6	51.8	53.3	54.5	54.1	53.8
כלל יוצאי אתיופיה											
2,669	2,732	3,050	2,760	2,207	2,131	2,130	2,134	2,056	1,820	1,644	1,614
47.4	43.8	42.2	39.9	35.7	37.0	34.7	35.8	44.0	42.6	42.7	37.9
27.8	23.0	24.3	23.9	21.7	20.1	19.9	18.4	20.7	19.6	17.7	15.0

¹ אחוז מתלמידי כיתות י"ב בבת-הספר בחינוך העברי הממלכתי והממלכתי-דתי המגישים תלמידים לבחינות הבגרות

² תעודת בגרות הכוללת לפחות 4 יחידות בחינה באנגלית